

Sunum Sahibi: Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR Ders Sunumlarıdır.

Veri Toplama Araçları (Teknikleri)

Test, Anket, Mülakat, Gözlem,
Dokümanlar

Mustafa SÖZBİLİR

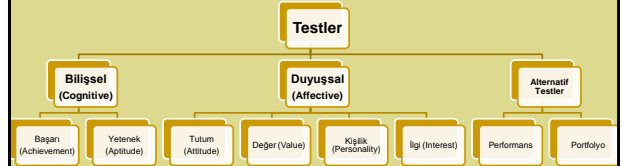
TESTLER

Bilişsel, Duyuşsal ve Alternatif-Performans

Test Nedir?

- Herhangi bir konuda bireylerin bilgi, başarı, yetenek ve performanslarını belirlemeyi amaçlayan veri toplama araçlarıdır.

Test Türleri

ANKET

Questionnaire

ANKET?

Anket; bir probleme ilgili olarak çeşitli kimselerin bilgi, tecrübe, inanış, görüş ve düşüncelerini almak için yapılan soruşturmadır.

Hangi durumlarda ANKET kullanılarak veri toplanır?

- Büyük ve dağınık bir örneklemden veri toplanmak istendiğinde
- Toplanacak bilginin ne olduğunun açık seçik olarak bilindiği durumlarda
- Güvenilir bir veri toplama ortamının olduğuna inanıldığında
- Yüz yüze ilişkiyi gerektirmeyen ve benzer sorulara benzer cevapların alınabileceği durumlarda
- Veri toplama için yeterli zamanın olduğu durumlarda
- Maddi imkanların anket düzenlemeye müsait olduğu durumlarda
- Veri toplanacak grubun soruları okuyup anlayabileceğinden emin olduğu durumlarda

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

7

Anketle kullanılan soru içerikleri

- Olgusal
- Bilgi, yeterlik
- Davranış
- İnanç, tercih ve kanaat

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

8

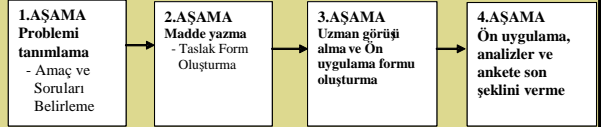
Anket düzenlenmeden önce düşünülmesi gereken hususlar

- Anketin maliyeti
- Anketin hazırlanışı ve çoğaltılması
- Dağıtım, toplama ve analiziyle ilgili organizasyon
- Zamanlama
- Anket uygulanacak yerler ve kişilerden izin alma

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

9

Anket Geliştirme Süreci

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

10

Anket Düzenlenirken Düşünülmesi Gereken Hususlar - 1

- **Kapak Sayfası**
  - Anketin sahibi ya da sponsoru
  - Anketin amacı
  - Anketlerin geri gönderileceği adres
  - Gizlilik
  - Gönüllü katılım
  - Teşekkür

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

11

Anket Düzenlenirken Düşünülmesi Gereken Hususlar - 2

- **Anketin Nasıl Cevaplanacağı Hakkında Tanıtıcı Bilgi**
  - Cevaplama ile ilgili bilgi
  - Örnek cevaplama
- **Anketlere Seri Numarası Verme**
- **Cevap Kodu Haneleri**

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

12

Anket Düzenlenirken Düşünülmesi Gereken Hususlar - 3

Anketin Uzunluğu

- Ankette sadece araştırmamız için gerekli olan soruları sorunuz
- Aynı bilgiyi veren iki ayrı direkt soru sormaktan kaçının. Örneğin, 'Doğum tarihinizi yazınız' ile 'kaç yaşındasınız' gibi sorulardan birini sorunuz.
- Anketi cevaplama mümkün olduğunca kolay ve hızlı olacak şekilde düzenlemeye çalışın
- Asıl çalışmaya geçmeden önce mutlaka bir pilot çalışma yapıp cevaplama süresini ve anketin geneli hakkında bir değerlendirme yapın.

Anket Düzenlenirken Düşünülmesi Gereken Hususlar - 4

Anketin Görünüşü

- Zorunlu değilse eğer kağıdın tek yüzü kullanılmalı
- Yazı karakterleri yeteri büyüklükte olmalı ve satır aralıkları sık olmamalı
- Renkli kağıt kullanılabilir
- Anketler bilgisayar çıktısı olarak hazırlanmalı
- Sayfa numaraları olmalı
- Eğer kullanılmışsa cevap kodları için ayrı bir sütun bırakılmalı

Anket Düzenlenirken Düşünülmesi Gereken Hususlar - 5

Ankete Temel Teşkil Edecek Konuların Belirlenmesi

Anket Soruların Yazılması

Anket soruları hazırlanırken araştırmacı aşağıdaki konuları göz önünde bulundurduğundan emin olmalıdır

- Sorular cevap veren kişileri rahatsız edici türden olmamalı
- Soruyu cevaplayacak kişinin soru hakkında azda olsa bilgi, deneyim veya fikrinin olması gerekir
- Soru tipi anketin uygulanacağı örneklemin yaşıyla uyumlu olmalıdır
- Sorular cevaplayacak kişilerin kendileriyle ilişkili olmalı. Örneğin çocukların sevdiği TV programları anne babalarına sorulmamalıdır.
- Sorular cevap verecek kişilerin cevap vermeye istekli olacağı şekilde düzenlenmeli ve belli bir konu hakkında olmalıdır.

Anket Düzenlenirken Düşünülmesi Gereken Hususlar - 6

Soruların Sıralaması

- İlk başta en kolay cevaplanabilecek sorular konmalıdır
- Daha az hassas konularla ilgili sorular başlangıca konulmalıdır
- Soruların sıralaması cevap verecek kişiyi daha sonraki soruların cevaplarını daha ilk baştan tahmin etmesine yol açabilecek şekilde olmamalıdır.

Anket Düzenlenirken Düşünülmesi Gereken Hususlar - 7

Soru Tipleri

- Açık uçlu sorular
- Kapalı uçlu sorular

Anketlerde çoğunlukla kullanılan dokuz tip soru vardır

İfade etme

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

.....

.....

.....

Liste yaptırma

Örnek:

Lütfen Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği ile ilgili olarak önemli olduğunu düşündüğünüz konuları listeleyiniz.

.....
.....
.....

Evet/Hayır şeklinde cevaplanabilecek sorular

Örnek:

Son bir yıl içinde yurtdışına seyahat ettiniz mi?

Evet

Hayır

(Thurstone Ölçeği)

Bir ifadeye Katılıyorum/Katılmıyorum tipi sorular

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Çin lokantalarna gitmekten hoşlanırım	[ ]	[ ]
Çin yemekleri ucuzdur	[ ]	[ ]
Yaşadığım yerde birkaç tane Çin lokantası vardır	[ ]	[ ]
Yalnız başıma lokantaya gitmem	[ ]	[ ]

Listeden seçim yapılan tipte sorular

Örnek:

Aşağıda verilen Avrupa Birliği ülkelerinden HANGİSİNİN ekonomik olarak en güçlü olduğunu düşünüyorsunuz?

- İspanya
- İngiltere
- Belçika
- Hollanda
- İrlanda
- Fransa
- Almanya
- İtalya
- Yunanistan
- Portekiz

Sıralama yaptırma tipi sorular

Örnek:

Aşağıda verilen Avrupa Birliği ülkelerinden ekonomisinin en güçlü olduğunu düşündüğünüz üç ülkeyi en güçlüden en zayıfa doğru sıralayınız.

1= en güçlü, 2= ikinci en güçlü, 3= üçüncü en güçlü

- İspanya
- İngiltere
- Belçika
- Hollanda
- İrlanda
- Fransa
- Almanya
- İtalya
- Yunanistan
- Portekiz

Bir ifadeye katılma düzeyini belirleyen sorular: Likert Ölçeği

Örnek:

Ülkemizin geleceği için Avrupa Birliğine üyelik yararlı olacaktır.

- [ ] Kesinlikle Katılıyorum,
- [ ] Katılıyorum,
- [ ] Tarafsızım,
- [ ] Katılmıyorum,
- [ ] Kesinlikle Katılmıyorum

Seçenekleri puanlandırma tipi sorular

Örnek:

Avrupa Birliğine katılmamızda aşağıdaki faktörlerin önemini belirtiniz.

	Önemli Değil						Çok Önemli
Politik egemenlik	1	2	3	4	5	6	7
Milli para birimi	1	2	3	4	5	6	7
Geçmiş tarihimiz	1	2	3	4	5	6	7
Din farkı	1	2	3	4	5	6	7
Dil engeli	1	2	3	4	5	6	7

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

25

Osgood - Semantik ayırım soruları

Örnek:

Avrupa Birliği'ne girmemiz:

	1	2	3	4	5	İyi
Kötü						
Az muhtemel	1	2	3	4	5	Çok muhtemel
Riskli	1	2	3	4	5	Risksiz
Önemsiz	1	2	3	4	5	Önemli
Zor	1	2	3	4	5	Kolay

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

26

Anket Uygulama biçimleri

- ✓ Yüz yüze
- ✓ Posta
- ✓ Telefon
- ✓ Online (internet)
- ✓ Karma

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

27

Anketin Güçlü Yönleri

- Ekonomiktir
- Kolay uygulanabilir
- Büyük örneklemelerden veri toplanabilir
- Standardize cevaplar verir
- Hazır cevaplardan seçim yapmak kolaydır
- Cevaplar önceden kodlanabilir
- Araştırmacının cevap vereni etkileme ihtimali azdır

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

28

Anketin Sınırlılıkları

- Çoktan seçmeli sorular cevaplayanların hoşuna gitmeyebilir
- Çoktan seçmeli sorularda önyargı olabilir
- Postayla gönderilen anketlerin cevaplanmasında araştırmacının verilen cevapların doğruluğunu kontrol etme ihtimali yoktur.
- Cevap verilme oranı düşüktür
- Cevaplanan anketlerde cevaplanmayan veya yarım cevaplanan sorular olabilir
- Cevaplar sınırlandırılmak sorundadır

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

29

Anket Hazırlarken Aşağıdaki Sorulara Evet Diyebilmelisiniz -1

- Anketi pilot olarak uyguladınız mı?
- Anketin planı hazır mı?
- Ankete uygun bir kapak var mı?
- Anketin yapılış amacını açıklayan bir ifade var mı?
- Anketlerin geri gönderileceği adres yazılmış mı?
- Anketi cevaplayanlara teşekkür yazılmış mı?

Bilimsel Araştırma Yöntemleri

30

Anket Hazırlarken Aşağıdaki Sorulara **Evet** Diyebilmelisiniz -2

- Ankete verilecek olan bilgilerin gizli tutulacağı ve sadece araştırma amaçlı olarak kullanılacağına dair bir bilgi var mı?
- Anketlere seri numarası verilmiş mi? (Eğer gerekli ise)
- Sayfalar numaralandırılmış mı?
- Anketin nasıl cevaplanacağı hakkında yeterli derece açıklayıcı bilgi var mı?

Anket Hazırlarken Aşağıdaki Sorulara **Evet** Diyebilmelisiniz -3

- Soruları her türlü yanıtlığa karşı kontrol ettiniz mi?
- Sorular yeterince açık ve net anlaşılabilir bir düzeyde mi?
- Araştırmaya temel teşkil edecek sorular soruldu mu?
- Gereksiz sorular çıkarıldı mı?
- Sorular düzgün olarak sıralanmış mı?
- Anketin yazım hataları kontrol edildi mi?

GÖRÜŞME (MÜLAKAT)

Interviews

MÜLAKAT (YÜZ YÜZE GÖRÜŞME)?

Mülakat: Mülakat yapan kişi ile mülakat yapılan kişi arasında belli bir konuda o kişinin görüş, düşünce ve bilgilerini açığa çıkarmayı amaçlayan konuşmalardır.

Ne Zaman Mülakat Yapılır?

- Gerçekten mülakatla elde edilebilecek detaylı bilgiye araştırmada ihtiyaç var mı?
- Küçük bir örneklemeden toplanacak veri gerçekten anlamlı ve güvenilir midir?
- Anketlere hazırlık yapmak istendiğinde
- Anketleri takiben ilave bilgi toplamak için
- Diğer veri toplama yöntemlerini desteklemek ve çeşitleme yapmak için

Mülakatla Ne Tür Bilgiler Edinilir?

- Duygu, düşünce ve deneyimlerle ilgili bilgi
- Hassas Konular hakkında bilgi
- Önemli kişi ve makamlar hakkında bilgi

Mülakat Türleri

Yapısına Göre:

- Yapılandırılmış Mülakatlar
- Yarı Yapılandırılmış Mülakatlar
- Yapılandırılmamış Mülakatlar

Kişi Sayısına Göre:

- Birebir Görüşme
- Odak Grup Görüşmesi

Mülakat Yapma Becerileri

İyi bir mülakat yapan kişi;

- İyi bir dinleyici olmalı
- Bilgi veren kişinin duygularına ve düşüncelerine saygı duymalı ve hassas davranmalıdır
- Mülakat yapılan kişinin sessiz kaldığı durumları tolere edebilmelidir
- Hızlı düşünüp yeri geldiğinde anında soru sorabilmelidir
- Uygun yerde uygun şekilde mülakat yapılan kişinin cevaplarını açıklayıcı, netleştirici sorular sorabilmelidir
- Cevapları doğru anlayıp anlamadığını kontrol edebilmelidir

Mülakatın Güçlü Yönleri

- Derinlemesine bilgi alınabilir
- Kişi hakkında ve konu hakkında bir fikir edinilebilir
- Ekonomiktir
- Kişiler hakkında faydalı bilgi toplanabilir
- Esneklik payı vardır
- Geçerliliği yüksektir
- Cevap verilme oranı yüksektir
- Terapi boyutu vardır

Mülakatın Sınırlılıkları

- Zaman alıcıdır
- Veri analizi zordur
- Güvenirlilik düşüktür
- Mülakatı yapan kişinin etkisi vardır
- Teybe katıp edilme bilgi veren kişiyi ürkütebilir
- Özel hayata müdahale ihtimali yüksektir
- Eğer mülakat yapılacak kişiler büyük bir coğrafyaya dağılımlarsa yüksek maliyet gerektirebilir

GÖZLEM

Observation

Gözlem?

- **Gözlem**, herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir veri toplama tekniğidir.

Gözlem Türleri

- Yapılandırılmaya göre:
  - a. Yapılandırılmış
  - b. Yarı-Yapılandırılmış
  - c. Yapılandırılmamış
- Ortama göre:
  - a. Doğal Ortam
  - b. Yapay Ortam
- Araştırmacının rolüne göre:
  - a. Katılımcı (participant)
  - b. Katılımcı olmayan (non-participant)

Gözlemin Güçlü Yönleri

- Sözel olmayan davranış
- Doğal çevre
- Zamana yayılmış(uzun süreli) analiz

Gözlemin Sınırlılıkları

- Kontrolün olmaması
- Sayısallaştırma güçlüğü
- Örneklem küçüklüğü
- Alana giriş güçlüğü
- Gizliliğin ortadan kalkması

Gözlemin Planlanması ve Yürütülmesi

- Veri toplama sürecinden önce, veri toplama sırasında ve sonrasında iki önemli soruya yanıt aranması gerekir.
  1. Hangi gözlem çeşidinden yararlanacağım?
  2. Neyin üzerine odaklaşacağım? Neden buna ihtiyaç duymaktayım?

Gözlem Formunun Hazırlanması

Gözlem formu hazırlanırken, dikkate alınacak boyutlar:

- Gözlenecek olgunun çok yönlü olarak gözlenmesine olanak verecek biçimde gözlem boyutlarını belirleme
- Fiziksel ortamın tanımlanması
- Ortamın sosyal boyutunun gözlenmesi
- Ortamda oluşan etkinliklerin gözlenmesi
- Ortamda oluşan dilin gözlenmesi

Nitel Gözlemlerde Kayıt İçin Kullanılan Yöntemler

- Not tutma
- Görüntü kayıt cihazları
- Ses kayıt cihazları
- Fotoğraflar

DOKÜMANLAR

Documents

Doküman İnceleme?

Doküman inceleme, araştırması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.

Örnek dokümanlar:

Raporlar, kayıtlar, planlar, yazışmalar, yönergeler, kurallar, günlükler, özel mektuplar, itiraflar, kişisel belgeler, yazılı basın, periyodik yazılı kaynaklar, magazin, dergi, kitaplar, filmler, fotoğraflar ve videolar.

Doküman İncelemenin Güçlü Yönleri

- Kolay ulaşılmayacak özneler
- Tepkiselliğin olmaması
- Uzun süreli analiz
- Örnekleme büyüklüğü
- Bireysellik ve özgünlük
- Düşük maliyet (Göreceli)
- Nitelik

Doküman İncelemenin Sınırlılıkları

- Olası yanlılık
- Seçilmişlik
- Eksiklik
- Ulaşılabilirlik
- Örnekleme yanlılığı
- Sınırlı sözel olmayan davranış
- Standart bir formatın olmaması
- Kodlama zorluğu

Doküman İncelenmesinin Aşamaları

- Dokümanlara ulaşma
- Orijinalliğin kontrol edilmesi
- Dokümanların anlaşılması
- Verilerin analiz edilmesi
- Analize konu olan veriden örneklem seçme
- Kategorilerin geliştirilmesi

Analiz biriminin saptanması

- Kelime
- Tema
- Karakter veya kişi
- Cümle veya paragraf
- İçerik